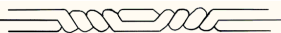

Legământul, paradigmă a slujirii divine

Remus ONIȘOR*

Abstract: The Bible mentions numerous alliances and covenants. Theologians believe that the Hebrew term, berit (covenant) involves an understanding between two parties. The closure of a covenant was usually marked by a ceremony. In the Old Testament there are three covenants that occupy a special place in the Hebrew history, the sacrifice covenant, the circumcision covenant and the Sinai covenant. In the Church's activity and mission, the history of the Covenant is constantly updated, becoming a model of divine worship. The conventional definition of the covenant is that "God has bound Himself to the people" and the people gave their word that they would honour it. Faith is the foundation of any covenant, and the Christians are helped to be productive by Jesus, our Lord. The grace of The Holy Ghost enables Christians to enter a state of missionary dynamism. The Covenant experience is the paradigm of life and the Christian mission.

¹ PhD, Associate Professor, "1 Decembrie 1918" University, Faculty of Orthodox Theology, Alba Iulia.

Keywords: Covenant, Moses, Israel, faith, Sinai, mission, paradigm, Christian life

Preliminarii

Omul nu-și poate permite să se declare neutru cu privire la o realitate de care atârnă sensul vieții lui. Căutarea lui Dumnezeu începe, spune un rabin, atunci când omul realizează „că nu atât Dumnezeu e o problemă pentru om, cât omul e problemă pentru Dumnezeu”¹.

Moise și poporul lui Israel nu l-au căutat pe Dumnezeu ca să găsească un răspuns la îndoielile și incertitudinile ce-i apăsau, nici ca să-și vindece scepticismul sau să-și răspundă la curiozități. Pe Moise l-a căutat și l-a găsit mai întâi Dumnezeu, chiar dacă apoi marele profet, și alții după el, au căutat să aprindă rugul din Sinai ca să-l vadă toată lumea. Când Moise primește Legea și o duce la popor, ca să încheie cu el Legământul, începe să se înfiripe ideea, subliniată de atunci până astăzi, despre credința ca rod al unei semințe sădite în adâncul unei vieți de om, dar și în sufletul unui popor, fie el vechiul sau noul Israel.

A arăta că Legământul omului cu Dumnezeu era necesar și încă e viabil nu însemna a o lua pe drumul cel lung, pe interminabila autostradă a speculației critice, dar nici pe cărarea ce scurtează drumul spre Dumnezeu.

Și în misiunea, pe care astăzi o desfășoară Biserica, cler și credincioși, se subliniază, de către teologii de mare anvergură, că istoria Legământului vechi și a celui Nou este și va fi actuală. Misiunea nu e un drum, ci „șantierul unui tunel al sufletului la care trebuie săpat în fiecare zi prin munți de nepăsare”².

Amintind de Legământ, făcând câteva precizări istorice

¹ Abraham Joshua Heschel, *Omul nu e singur*, Editura Hasefer, București, 2001, p. 87-88.

² *Ibidem*, p. 92.

sau misionare despre el, ne încurajăm să credem că, și pentru noi ca și pentru înaintașii noștri întru credință, lucrurile care au părut imposibile au devenit posibile dacă au fost privite în altă lumină. Și asta la indicația lui Dumnezeu și a mesagerului său, care a fost cândva Moise, apoi Mântuitorul nostru Iisus Hristos și Biserica Sa.

Legământ, pact sau alianță?

Cuvântul „legământ” are următoarele sensuri: 1. promisiune solemnă, angajament de a face ceva; 2. angajament, jurământ, înțelegere, pact; 3. legătură, relație³.

Noțiunea de „legământ” se apropie de înțelesul cuvântului „testament” prin care se înțelege, în general, hotărârea luată de cineva cu scopul de a fi respectată după moarte⁴. În Sfânta Scriptură întâlnim de mai multe ori cuvântul „legământ”. În Vechiul Testament el este redat prin termenul ebraic „berit”⁵. Etimologia cuvântului *berit* este neclară. Unii au sugerat că termenul ar fi legat de un radical cu sensul de „a tăia”. Alții au propus proveniența de la un radical care înseamnă „a mânca”, pornind de la obiceiul larg răspândit de a întări un legământ printr-o masă solemnă. Opinia dominantă însă îl asociază cu accadianul „birit”, („lanț”), care implică o legătură, căci „brit” este o înțelegere care leagă două părți⁶.

Cu acest termen era denumită alianța între două popoare sau două triburi și chiar între persoane particulare, care se obligau să

³ *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Academia Română, 2012.

⁴ v. explicația privind cuvântul „berit” la D. Stamatoiu, *Ideea de „legământ” în Vechiul Testament*, în *Mitropolia Olteniei*, XXXVIII (1986), nr. 6, p. 31, nota 4.

⁵ v. I.V. Georgescu, *Legământul meu este un legământ de viață și pace*, în B.O.R., 5-6/1964, p. 470, n. 17.

⁶ *Dicționar Enciclopedic de Iudaism*, Editura Hasefer, București, 2000, p. 447.

respecte hotărârile luate, să păstreze prietenia, pacea și să se ajute reciproc. Tratatul și convențiile încheiate cu acest prilej purtau, de asemenea, numele de „berit”, ca și alianța însăși, iar cei ce le încheiau se numeau „oamenii alianței” (Avdie 7: „cei uniți cu tine”, Fac. 14.13: „care erau uniți cu Avraam”).

Câteodată căsătoria este numită și ea legământ, alianță, din cauza analogiei sale cu alianțele pe care le fac oamenii între ei⁷. Soția este numită „tovarășa și femeia legământului tău” (Maleahi 2.14). Cuvântul „berit” este folosit și în sens metaforic, vorbind de lucrurile neînșuflețite: „Căci vei avea legământ cu pietrele câmpului și fiara sălbatică va trăi cu tine în pace” (Iov 5.23).

Din punct de vedere religios această noțiune înfățișează încheierea unui legământ sau alianță între Dumnezeu și om – individ sau comunitate – în vederea păstrării credinței monoteiste și a nădejzii mesianice⁸.

Dar în principal ideea de legământ ne duce cu gândul la cel din Sinai⁹, încheiat de Dumnezeu cu poporul lui Israel prin intermediul lui Moise și apoi la legământul încheiat de Mântuitorul nostru Iisus Hristos¹⁰. Termenul care s-a impus în limba română referitor la această „înțelegere între Dumnezeu și oameni este acela de legământ”¹¹. Alte limbi folosesc cuvântul „pact” sau „alianță”. Putem spune, fără a greși, că Dumnezeu a făcut un pact cu noi, un tratat, sau Dumnezeu a făcut cu noi o alianță sau un legământ¹².

⁷D. Stamatoiu, *art.cit.*, p. 32.

⁸*Ibidem.*

⁹v. Felix Garcia Lopez, *Le Décalogue*, în Cahiers Evangile, nr. 81/1992, p. 11 u.

¹⁰P. Grelot, *Problèmes de morale fondamentale. Un éclairage biblique*, Ed du Cerf, Paris, 1982, p. 31 u.

¹¹ Traducătorii români ai cărții „Introducere în Sf. Scriptură” coordonată de Raymond E. Brown (vol. II, ed.rom., Galaxia Gutenberg, 2007, p. 234) folosesc termenul „codicele alianței”.

¹² v. cf. H. Cazelles, *Le décalogue*, în „Autour de l’Exode. Etudes”, coll.

Legământ și ritual

Încheierea unui legământ sau tratat este însoțită de un anumit ritual¹³. Pentru a-i da o valoare mai mare, o obligativitate constrângătoare, cei care făceau legământul îl luau ca martor pe Dumnezeu: „Iată nu e nimeni cu noi; dar să știi că Dumnezeu este martor între mine și tine”, zicea patriarhul Iacov lui Laban (Fac. 31.44). În același timp, pentru a-l pune sub scutul religiei¹⁴, ratificau legământului aducând ca jertfă animale și păsări. Animalele erau tăiate în două părți egale și așezate apoi față în față (cf. Fac. 15.9-10). Profetul Ieremia (34.18-19) menționează legământul atestat în Vechiul Testament, numai aici, și în Facere 15.9 u., în care se stipulează soarta care s-ar abate asupra celor ce încalcă jurământul de alianță („Pe cei ce au călcat legământul Meu și pe cei ce nu s-au ținut de cuvintele legământului pe care l-au încheiat înaintea feței Mele, despiciând în două vițelul și trecând printre cele două bucăți ale lui” (Ier. 34.18)¹⁵.

Semnificația ar putea fi că cei care încalcă legământul vor fi blestemați să aibă soarta animalelor sacrificate¹⁶. Spintecarea animalelor avea valoare de simbol și însemna pedeapsa la care se supunea cel ce își călca jurământul (cf. 1 Samuel 11.7: „Și a luat el o pereche de boi, i-a junghiat, i-a tăiat bucăți și a trimis în hotarele lui Israel prin înputerniciții aceia, spunând că așa se va face cu boii acei care nu va merge după Saul și Samuel”).

Contractanții treceau printre cele două părți ale animalului tăiat rostind imprecații împotriva celor ce nu vor respecta condițiile

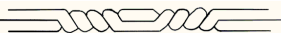
Sources bibliques, Gabalda, Paris, 1987, pp. 113-124.

¹³ v. *Dicționar Enciclopedic de Iudaism ...*, p. 448.

¹⁴ F. Vigouroux, *Alliance*, in *Dictionnaire de la Bible*, Paris, 1912, vol. I, col. 383.

¹⁵ v. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, *Introducere ...*, vol. IV, 2009, p. 290.

¹⁶ *Ibidem*.

legământului¹⁷. Acordul dintre părți, era urmat de o masă specială, de un ospăț¹⁸ (Ieșire 24.11; Fac. 24.30-31; 2 Sam. 3.12.20). Spre aducere aminte legământul era întărit, fie prin daruri ce puteau avea o durată mai mare (cf. Facere 21.30: „Răspuns-a Avraam: Aceste șapte mielușele să le iei de la mine, ca să-mi fie mărturie că eu am săpat fântâna aceasta”), fie prin fixarea, ca un semn al legământului, unui lucru sau fenomen natural cu caracter permanent¹⁹ (Fac. 9.13: „Pun curcubeul Meu în nori, ca să fie semn al legământului dintre Mine și pământ”; Fac. 31.44-45: „Haidem dar acum să facem amândoi, eu și tu, legământ, care să fie mărturie între mine și tine!” Iar Iacov i-a zis: «Iată, nu e nimeni cu noi; dar să știi că Dumnezeu este martor între mine și tine». Și a luat Iacov o piatră și a pus-o stâlp”; Iosua Navi 24.26-27: „Și a scris Iosua cuvintele acestea în cartea legii lui Dumnezeu și a luat o piatră mare și a pus-o acolo sub steagul care era lângă locașul sfânt al Domnului. Apoi a zis Iosua către tot poporul: «Iată, piatra aceasta ne va fi mărturie, căci ea a auzit toate cuvintele Domnului, pe care le-a grăit El cu noi astăzi. Să fie dar ca mărturie împotriva voastră în zilele viitoare, ca să nu mințiți înaintea Domnului Dumnezeului vostru!»)²⁰, ori se însemna corpul celor ce încheiau legământul cu un semn care avea să dureze cât va trăi trupul (Fac. 18.10-15), sau prin stabilirea unor rânduieli religioase și sociale cu caracter permanent, ca sabatul (Ieș. 31.16-17: „Să păzească, deci, fiii lui Israel ziua odihnei, prăznuind ziua odihnei, din neam în neam, ca un legământ veșnic. Acesta este semn veșnic între Mine și fiii lui Israel ...”)²¹.

Un tratat durabil era numit „legământ veșnic” sau „pactul sării” (Lev. 2.13: „Toate prinoasele tale de pâine sară-le cu sare; să nu lași

¹⁷ v. *Dicționar Enciclopedic de Iudaism ...*, p. 448.

¹⁸ R. Brown, et alții, *op.cit.*, vol. II, 2007, p. 254.

¹⁹ *Ibidem*, p. 37.

²⁰ *Ibidem*, vol. III, 2011, p. 83-84.

²¹ v. D. Stamatoiu, *Ideea de legământ ...*, p. 32.

jertfele tale fără sare, semnul legământului Dumnezeuului tău”; Nr. 18.19: „Acest legământ de necălcăt este veșnic înaintea Domnului pentru tine și pentru urmașii tăi”), deoarece sarea împiedică alterarea²². A adăuga sare la jertfă amintea că închinătorul era într-o relație veșnică de legământ cu Dumnezeuul său. Asta însemna că Dumnezeu nu-l va părăsi niciodată și că închinătorul avea datoria constantă de a afirma cu tărie legea legământului și de a o respecta²³.

Conținutul noțiunii de „legământ” îl putem găsi și în termenul „jurământ”, care însoțea încheierea unei alianțe, pentru a garanta respectarea condițiilor (cf. Deut. 4.31; „Domnul, Dumnezeuul tău este Dumnezeu bun și îndurător; nu te va lăsa, nu te va pierde și nici nu va uita legământul încheiat cu părinții tăi, pe care l-a întărit cu jurământ înaintea lor” cf. Ps. 104, 8-11; Iez. 16,59). Îl găsim, apoi, cuprins și în termenul „lege” sau „rânduială permanentă” (Deut. 4.13) ca efect al lui, prin sensul legământului²⁴ (cf. Fac. 17.13: „Numaidecât să fie tăiat împrejur cel născut în casa ta sau cel cumpărat cu argintul tău și legământul Meu va fi însemnat pe trupul vostru, ca legământ veșnic”).

De asemenea întâlnim conținutul noțiunii de „legământ” în termenii de „făgăduință” sau „promisiune” (Fac. 18.19), pentru că a încheia un legământ este același lucru cu a făgădui, a promite să respecti anumite condiții, precum și în cel de „așezământ” (cf. Ieșire 12,14,17,24: „Ziua aceea să fie spre pomenire și să prăznuiți într-însa sărbătoarea Domnului, din neam în neam; ca așezare veșnică s-o prăznuiți”; cf. Deut. 4.8: „Sau este vreun popor mare, care să aibă astfel de așezăminte și legi drepte, cum este toată legea pe care v-o înfățișez eu astăzi”²⁵).

²² În general, folosirea sării este privită ca opusul interzicerii drojdiei. „Sarea împiedică putrefacția, în timp ce drojdia și mierea o produc” (v. Gordon J. Wenham, *Leviticul*, Editura Logos, Cluj-Napoca, 2004, p. 73).

²³ *Ibidem*, p. 74.

²⁴ F. Vigouroux, *Alliance*, în *Dictionnaire de la Bible*, Paris, vol. I, col. 383.

²⁵ Olivier Artus, *Les Lois du Pentateuque*, în Th. Römer, J.D. Macchi et C. Nihan (éd.), *Introduction à l’Ancien Testament*, Labor et Fides, Genève,

Legământul lui Moise

În mod special, când vorbim de Legea lui Moise ne gândim la legământul dintre Dumnezeu și poporul lui Israel. De aceea și cărțile lui Moise le întâlnim adeseori sub denumirea de „cartea legământului” (ebr. „seferhaberit”; 2 R. 23.2: „... și au citit în auzul lor toate cuvintele cărții legământului”)²⁶.

Termenul „berit” se folosește, ca titlu, la întreaga colecție de cărți sfinte apărute înainte de epoca Mântuitorului Iisus Hristos²⁷. Traducătorii Septuagintei (sec. III î.d.Hr.) l-au redat prin cuvintele „a da ultima dispoziție”. Această denumire s-a impus în așa măsură, încât pe vremea Mântuitorului, colecția de cărți sfinte ale Vechiului Testament (încheiată în sec. V-IV î.d.Hr.) era numită „berit” = „legământ”, sau „dispoziția din urmă”. Ar fi fost mai potrivite cuvintele „a face legământ”, „a încheia un pact”, cum traduc Aquila, Simah și Teodotion (sec. II d.Hr.). Însă prima denumire se îndătinase. Denumirea a trecut apoi de la colecția cărților sfinte veche la colecția cea nouă de cărți sfinte. Pentru a le distinge cele vechi s-au numit Biblia – legământul vechi (2 Cor. 3.14), iar cele din urmă, „cărțile legământului nou”²⁸.

Când se traduce Sfânta Scriptură în limba latină (Itala, sec. II d.Hr.), grecescul „diatiki” este redat prin latinescul „testamentum”. Nici această traducere nu este cu totul mulțumitoare.

Fericitul Ieronim ²⁹ când a tradus Vulgata (sec. IV-V d.Hr.), acolo unde a întâlnit, în Vechiul Testament, termenul „berit” l-a tradus

2009, p. 185-186.

²⁶ Descrierea reînnoirii legământului din vremea regelui Iosia (640-609) culminează într-un angajament comunitar de fidelitate (v. Ernst Axel Knauf, *I-2 Rois*, în Th. Römer, *Introduction ...*, pp. 390-391).

²⁷ v. D. Stamatoiu, *Ideea de ...*, p. 33.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ v. Claudio Moreschini, Enrico Norelli, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine*, II /1, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 331-336.

cu „foedus”, care înseamnă „tratat de alianță”, „pact”, „convenție”. La fel a procedat când a întâlnit, în Noul Testament, termenul „diathiky”³⁰. Ieronim însă a păstrat denumirea de „testamentum”³¹ pentru cele două colecții de cărți ale Sfintei Scripturi.

Din limba latină, această numire a trecut apoi în aproape toate limbile moderne.

Legămintele la poporul evreu

În istoria vechitestamentară, unde găsim date despre poporul evreu, întâlnim și practica încheierii de alianțe între persoane, persoană și comunitate, între șefi de triburi sau popoare, precum și alianțe cu caracter matrimonial, comercial și politic.

Legămintele între persoanele particulare, erau fie un pact de prietenie, fie un acord încheiat pentru a pune capăt unui conflict³². Astfel, patriarhul Avraam a încheiat o alianță cu unii șefi Cananei (Fac. 14,13: „Dar venind unii din cei scăpați, au vestit pe Avraam

³⁰ Cu o excepție, Evrei 9.15-17 unde Ieronim folosește cuvântul „testamentum”, cu sensul de „dispoziție ultimă” (v. H. Lesetre, *Testament*, în *Dictionnaire de la Bible*, vol. V, col. 2098).

³¹ Cuvântul „testament” este definit, de regulă, ca dispoziția din urmă, pe care o ia cineva, pentru a se îndeplini după moartea sa. Sub acest înțeles, în Legea veche nu exista decât „alianță”. Legea cea nouă cuprindea și „alianță” și „testament”, în același timp. Acolo unde există un „testament” este necesar să intervină moartea celui ce a făcut testamentul, acesta nefiind pus în aplicare atât timp cât testatorul se află în viață, ci după moartea lui (cf. Evrei 9.15-17) (cf. H. Lesetre, *art.cit.*, col. 2098-2099). Cauza pentru care legământul lui Dumnezeu cu oamenii se numește „testament” o arată Sf. Isidor Pelusiotul, care zice: „Pactul, adică făgăduința, Scriptura îl numește testament, pentru fermitatea lui inviolabilă, căci pactele se strică adesea, nu se strică însă testamentele legale” (cf. *Studiul vechiului Testament*, București, 1952, p. 2).

³² *Dicționar Enciclopedic de Iudaism*, p. 448.

Evreul³³, care trăia pe atunci la stejarul lui Mamvri, pe Amoreul, fratele lui Escol și pe fratele lui Aner, care erau *uniți* cu Avraam”).

În mod asemănător a încheiat Avraam un tratat cu Abimelec, regele Gherarei, din inițiativa acestuia (Fac. 20,9-10; 21,22-32: „Și a luat Avraam oi și vite și a dat lui Abimelec și au încheiat amândoi legământ” (21,27)), tratat reînnoit de Isaac și de succesorul lui Abimelec (Fac. 26,26-31)³⁴. Patriarhul Iacov încheie un legământ cu Laban, socrul său, punând capăt conflictului dintre ei (Fac. 31,17-54). Un alt legământ este cel dintre David și Ionatan, fiul regelui Saul (1 Sam. 18, 1-4). La evrei cunoaștem tratate scrise în vremea Macabeilor (1 Mac. 8,22-32; 15,16-21: „Și aceasta este copia cărții pe care au scris-o pe table de aramă și au trimis-o la Ierusalim să fie acolo la ei pomenire de pace și de alianță”)³⁵.

Înainte de Moise, nimeni nu-i împiedica pe evrei să facă alianțe cu vecinii lor. Legea îi va opri să facă alianțe politice sau matrimoniale cu triburile cananeene din cauza pericolului de ademenire religioasă (Ieșire 23,32; 34,15-16; Deut. 7,2-4). De la Moise până la instaurarea regalității nu găsim menționate în mod expres decât o singură alianță, cea încheiată de Iosua Navi cu ghibeoniții (Iosua 9,3-27)³⁶.

După instaurarea regalității (sec. XI î.d.Hr.) regii au făcut adesea alianță cu vecinii lor, din rațiuni politice sau comerciale. Cea

³³ Textul biblic din Septuaginta (v. ed.rom., p. 84) menționează aici cuvântul „înstrăinatul” în sensul exact de „cel care vine de dincolo” (de Euftrat), adică „imigrantul”.

³⁴ Acest legământ se consfințește printr-un ospăț oferit de Isaac. Pentru Origen (185-253) acest ospăț este masa pe care Înțelepciunea (Isaac) o oferă celor trei părți ale filozofiei - etică, logică și metafizică (epoptica), simbolizate de Abimelec și de cei doi prieteni ai săi (v. *Septuaginta*, ed.rom., p. 113).

³⁵ v. E. Nodet, *La crise maccabéenne. Historiographie juive et tradition bibliques*, Paris, 2005.

³⁶ v. Th. Römer et J.-D. Macchi (éd), *Israël construit son histoire. L'historiographie deutéronomiste a la lumière des recherches récents* (Le Monde de la Bible 34), Genève, 1996, p. 345 u.

mai vestită este cea a lui David și Solomon cu Hiram, regele Tirului (1 R. 5,1-11). Solomon a făcut alianță și cu faraonul Egiptului, pecetluită prin căsătoria lui cu fiica regelui egiptean (1 R. 3,1; 9,16), precum și cu celebra regină din Saba (1 R. 10,1-13)³⁷.

După împărțirea regatului lui Solomon (930 î.d.Hr.) antagonismul dintre Iuda și Israel le-a făcut și pe unul și pe celălalt să realizeze alianțe, ofensive și defensive, cu vecinii lor³⁸. Aceste alianțe, consemnate în cărțile Regilor, explică în mare parte evenimentele din epocă.

Afla-te la punctul de hotar între sferele de influență ale celor două bazine de civilizație – Egiptul și Mesopotamia și a imperiilor formate acolo – înțelepciunea politică a celor două regate israelite a fost pusă mereu la încercare³⁹. Prin jocul politic al alianțelor, de multe ori în contratimp cu realitatea forțelor marilor puteri (Egipt, Asiria, Babilon, etc.), prin participare, împreună cu alte state mici din regiunea Canaan-Siria, la răcoale împotriva imperiilor suzerane și prin neascultarea de glasul profeților de a se menține într-o politică de neutralitate și așteptare, conducătorii lui Israel și Iuda au provocat prăbușirea regatelor lor și deportarea majorității populației în Mesopotamia și în răsăritul ei. Această răspândire a poporului evreu între celelalte popoare, a slujit din punct de vedere religios, misiunii de propovăduire a speranțelor mesianice între neamuri⁴⁰.

Legământul de credință

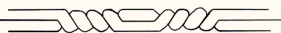
Încheierea unei alianțe presupune egalitatea între părțile contractante, care să permită libera voință în participarea, în angajarea

³⁷ v. E.A. Knauf, *1-2 Rois*, în Th. Römer, J.-D. Macchi et C. Nihan (éd.), *Introduction à l'Ancien Testament*, Labor et Fides, Genève, 2009, p. 384-393.

³⁸ cf. Alfred Hârlăoanu, *O istorie a mozaismului și a Israelului antic*, București, 2001, p. 111.

³⁹ *Ibidem*, p. 112 u.

⁴⁰ v. Josy Eisenberg, *O istorie a evreilor*, Humanitas, București, 1993, p. 29.

și în respectarea hotărârilor luate⁴¹. Atunci când e vorba de alianța între oameni, starea de egalitate e de la sine înțeleasă, iar practica nu cunoaște alianțe între oameni de categorie socială diferită. După acest criteriu, în sens strict „nu poate fi o alianță între Dumnezeu și om, pentru că omul datorează lui Dumnezeu supunere totală și nu poate trata cu El «de la egal la egal»”⁴².

Cu toate acestea, vedem în Sf. Scriptură că Dumnezeu a binevoit a încheia astfel de legăminte cu oamenii. Este o favoare deosebită din partea lui Dumnezeu, este semnul dragostei Sale nemărginite față de fapăturile sale și în special față de om; pe care nu l-a lăsat „într-o totală despărțire de mila și de harul Său, ci i-a dat nădejdea viitoarei mântuiri”⁴³.

Începutul și temeiul legământului între Dumnezeu și oameni îl constituie cea dintâi veste bună a mântuirii, numită de aceea și protoevanghelie (Tertulian), veste făcută protopărinților noștri imediat după cădere⁴⁴.

⁴¹ J. L’Hour, *Pour une enquête morale dans le Pentateuque et dans l’Histoire Deutéronomiste*, în *Morale et Ancien Testament*, éd. M. Gilbert, J.L’Hour, J. Scharbert, Louvain-La-Neuve, 1976, pp. 30-35.

⁴² F. Vigouroux, *Alliance entre Dieu et l’homme*, în *Dict. de la Bible*, vol. I, col. 387.

⁴³ Dumitru Stăniloae, *Filocalia*, vol. VI, București, 1977, p. 129, nota 259.

⁴⁴ Sf. Ioan Damaschinul zice: „Dumnezeu nu l-a trecut cu vederea pe omul căzut și supus stricăciunii, ci mai întâi l-a povățuit în multe chipuri, chemându-l să se pocăiască prin suspin și cutremur, prin potopul cu apă, prin distrugerea întregului neam omenesc aproape (Fac. 6,13), prin amestecul și împărțirea limbilor (Fac. 11,7), prin supravegherea îngerilor (Fac. 18,1-33; 19,1-22), incendierea orașelor (Fac. 19,24-25), prin aparițiile dumnezeiești, prin războaie, prin biruințe, prin înfrângeri, prin semne și minuni, prin diferite puteri, prin Lege, prin profeți. Prin toate acestea se caută să se distrugă păcatul care se răspândise în multe feluri, subjugase pe om și îngrămădise în viață tot felul de răutăți” (*Dogmatica*, trad. D. Fecioru, în *Ol. N. Căciulă*, București, 1938, c. III, cap. I, pp. 143-144).

Pe lângă actul de pogorământ din partea lui Dumnezeu, încheierea legămintelor între Dumnezeu și oameni, în Vechiul Testament, a fost precedată de actul alegerii de către Dumnezeu a unei persoane sau a unei comunități. Prin aceste alegeri „omul este ridicat din starea de inferioritate și acceptat ca parte egală în încheierea legământului”⁴⁵. Actul alegerii de către Dumnezeu nu este un act al voinței unilaterale, el nu este impus, ci acceptat în mod liber și conștient de către om (cf. Ieșire 19,8: „Atunci tot poporul, răspunzând într-un glas, a zis: «Toate câte a zis Domnul vom face și vom fi ascultători». Și a dus Moise cuvintele poporului la Domnul” v. Deut. 5,27)⁴⁶. Momentul special al încheierii legământului pe Muntele Sinai (Ieșire 20; 24,10-28; Lev. 2,6; Deut. 4-5) capătă un caracter de solemnitate excepțională⁴⁷.

Precizarea drepturilor și obligațiilor ce revin lui Dumnezeu și poporului evreu, ca părți ale legământului, capătă proporțiile organizării sociale, politice și religioase ale acestui popor, organizare ce va lua aspectul de stat național în momentul în care el va avea o patrie, cucerind Canaanul. Legământul încheiat între Dumnezeu și poporul evreu, în Sinai, reprezintă Legământul biblic prin excelență. El cuprinde toate clauzele unui act legal obișnuit. Textul accentuează faptul că Legământul se încheie prin acordul părților⁴⁸. Legământul este marcat prin acte solemne – se jertfesc animale, iar sângele lor este dispersat peste popor. Moise și bătrânii poporului participă la o masă comună – tot cu scopul evident de a pecetlui acordul. După încheierea Legământului, Moise este chemat să urce pe munte pentru a primi „tablele de piatră”, cunoscute apoi ca „table ale Legii”⁴⁹

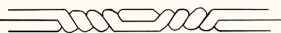
⁴⁵ Ion V. Georgescu, *Legământul meu este un legământ de viață și de pace*, B.O.R., 5-6/1964, pp. 471-472.

⁴⁶ Acest pact este relatat într-un limbaj biblic tradițional – ascultarea și observarea alianței (v. R. Brown, *Introducere ...*, vol. II (Pentateuhul), 2007, pp. 236-237).

⁴⁷ I.V. Georgescu, *art.cit.*, p. 489.

⁴⁸ v. „Legământ” în *Dicționar Enciclopedic de Iudaism*, p. 448.

⁴⁹ v. H. Cazelles, *Le decalogue*, în *Autour de l'Exode. Etudes*, coll. Sources

Legământul de pe Sinai din perspectiva unui evreu

Istoricul evreu care are un punct de vedere nu foarte tradiționalist în ceea ce privește Legământul de pe Sinai este Max I. Dimont (1912-1992)⁵⁰. La apariția cărții șocul în lumea rabinică a fost mare, iar controversele și reacțiile furibunde la adresa cărții și a autorului nu au fost puține. Cu timpul ele s-au estompat, iar cartea s-a impus. Mulți cititori avizați ai cărții recunosc că doar un istoric evreu curajos a putut emite ipoteze care nu erau în ton cu impresia generală despre anumite aspecte din istoria, mai veche sau mai nouă, a evreilor. Noi ne vom opri doar asupra Legământului lui Moise.

Autorul nostru consideră că Pentateuhul ar fi fost finalizat în jurul anului 450, deci cu aproape 800 de ani după ce au avut loc unele evenimente relatate în paginile lui⁵¹. Istoria evreilor a luat naștere datorită faptului că aceștia au acceptat ideile din Legământ „indiferent de modul în care a fost făcut și de către cine”⁵². De asemenea, istoricul evreu ține să afirme că Moise a fost „primul dintr-o serie de oameni ai lui Dumnezeu (...) care au universalizat, prin evrei, pe Dumnezeul Unic”⁵³.

Punctul central, în episoadele care-l au în centrul atenției pe Moise este primirea Legii, stabilirea cadrului Legământului⁵⁴. „Tot ce a precedat acest moment a reprezentat doar preludiul. Tot ce urmează este consecință”⁵⁵. Legea de pe muntele Sinai a fost actul prin care a

bibliques, Gabalda, Paris, 1987, pp. 121-123.

⁵⁰ Cartea pe care a scris-o și la care vom face adeseori referințe a apărut în 1962 în limba engleză, iar în limba română în 1997 la Editura Hasefer, București, cu titlul: „Evreii, Dumnezeu și istoria”.

⁵¹ M.I. Dimont, *Evreii ...*, p. 46.

⁵² *Ibidem*, p. 47.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ v. B. Renaud, *La théophanie du Sinai. Exode 19-24. Exégèse et Théologie*, Cahiers de la Revue Biblique, 30, Gabalda, Paris, 1991 (p. 219).

⁵⁵ M.I. Dimont, *Evreii ...*, p. 47.

luat ființă o națiune, un popor. Tora, sau Legea, a fost un salt curajos în viitor, un pas enorm înainte a tot ceea ce exista la aceea vreme.

Un rabin, nu mai puțin celebru, afirmă că Sinaiul a fost momentul decisiv în istoria lui Israel, care „a inițiat o relație nouă între Dumnezeu și om: Dumnezeu s-a obligat în fața unui popor”⁵⁶. Acesta va fi un moment, o clipă în istorie, care va determina toate celelalte momente ale istoriei lui Israel (cf. 1 Paralip. 16,15: „Aduceți-vă aminte de așezământul Lui, de făgăduința dată pentru mii de neamuri”). Poporul evreu a acceptat Legământul; Israel și-a dat cuvântul de onoare că-l va respecta. Sinai este atât un eveniment care a avut loc o dată pentru totdeauna, cât și un eveniment care are loc tot timpul⁵⁷. Istoricul M. I. Dimont apreciază însă umanitarismul Legii⁵⁸.

Legământul, prototip al misiunii

Cercetătorii biblici creștini au considerat că Israel s-a format și a existat în jurul unui Legământ. Unii numesc această existență „amficionie sacrală” adică „o comuniune a celor ce trăiau în jur, și anume în jurul unui sanctuar central”⁵⁹. Rolul cel mai important era credința în Iahve, subliniată și accentuată de Legea lui Moise. Cartea Judecători, în celebra cântare a Deborei vorbește deja de triburile israelite care se manifestă ca „popor al lui Iahve” (Jud. 5,11-13)⁶⁰.

Credința în Iahve a format baza subînțelegerii lui Israel ca popor al Legământului⁶¹. Legea va evolua în perioada lui David,

⁵⁶ Abraham Joshua Heschel, *Dumnezeu în căutarea omului*, Hasefer, București, 2001, p. 299.

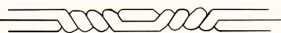
⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ M.I. Dimont, *Evreii ...*, p. 50.

⁵⁹ v. Hans Küng, *Judaismul*, Hasefer, București, 2005, p. 86.

⁶⁰ Cântarea Deborei, o compoziție poetică de 106 versuri – este considerată una din cele mai vechi componente literare ale Bibliei ebraice (v. R. Brown, *Introducere ...*, vol. III, 2011, p. 101).

⁶¹ D. Sentucq, *Le décalogue. Des sources d'un droit à l'origine du peuple de*

schimbându-se sau transformându-se în paradigma regatului davidic. David le apare evreilor, și în special rabinilor, ca personaj exemplar în respectarea Legii și ca un exemplu edificator în studierea Torei⁶².

De asemenea, caracteristica de bază a profeților Vechiului Testament este credința neclintită, care are temelie puternică în Legământ. Ca vorbitori plini de duh, profeții sunt păzitorii, somatorii, examinatorii și muștrătorii pentru cei ce încalcă Legământul⁶³.

Reînnoiri ale Legământului, datorită deselor încălcări ale acestuia de către israeliți, aparțin în mod special ideii de alianță. După exilul babilonic se înmulțesc noile promisiuni de legământ (Ier. 31,31). Legământul cere din partea evreilor mereu o înnoire de atitudine (teșuva).

O sinteză a tuturor aspectelor teoretice și practice ale Legământului se găsește în Înțelepciunea lui Isus Sirah 24, 19-21: „Avraam a fost mare părinte al multor neamuri și nu s-a aflat altul asemenea lui întru mărire, ca unul care a păzit legea Celui Preaînalt și a făcut legătura cu El. Și în trupul său a pus legătură și în ispită s-a aflat credincios. Pentru aceea în jurământ a statornicit Dumnezeu că întru sămânța lui va binecuvânta neamurile și va înmulți-o ca țărâna pământului și ca stelele va înălța sămânța lui. Ca să le dea lor moștenire de la mare până la mare și de la râu (Euftrat) până la marginea pământului”.

Ideea Legământului este foarte importantă în Noul Testament. Cea mai veche atestare este în legătură cu Cina cea de Taină: „Acest pahar este legea cea nouă, întru sângele Meu, care se varsă pentru

Dieu, în *L'Ancien Testament. Approches et lectures*, Le Point Théologique 24, Beauchesne, 1977, p. 175 u.

⁶² După o tradiție pioasă David a avut parte de o moarte lină într-o sâmbătă de Șavuot. Tocmai se oprise din lectura Torei pentru a asculta muzica dulce ce-i încânta auzul. (H. Küng, *Iudaismul ...*, p. 98).

⁶³ J. L'Hour, *Pour une enquête morale dans le Pentateuque et dans l'Histoire Deutéronomiste*, în „Morale et Ancien Testament”, éd. M. Gilbert, J.L'Hour, J. Scharbert, Louvain-La-Neuve, 1976, p. 35 u.

voi” (Lc. 22, 20; 1 Cor. 11, 25; Mt. 26, 28; Mc. 14, 24). Aluzia la Ieșire 24, 8 și Ier. 31, 31-33 este evidentă⁶⁴. Apare așadar un fundal veterotestamentar. Se pot auzi astfel în cuvintele Mântuitorului, atât Ieșire 24, cât și Ieremia 31 și se putea accentua mai mult un conținut sau altul, fără ca să-și piardă fidelitatea acestor cuvinte care aproape imperceptibil și totuși incontestabil captau în ele Legea și Profetii⁶⁵.

Legământul de pe Sinai se baza pe două elemente: pe de o parte pe „sângele Legământului”, sângele animalelor jertfite cu care s-a stropit altarul – ca simbol al lui Dumnezeu – și poporul, și, pe de altă parte, pe cuvântul lui Dumnezeu și pe făgăduința de ascultare a lui Israel (cf. Ieșire 24, 7-8).

După distrugerea Templului și exilul babilonian, se naște speranța într-un „nou Legământ” care nu se mai întemeiază pe fragilitatea voinței omenești, ci este înscris direct în inimi (cf. Ier. 31, 33). Cu alte cuvinte, noul Legământ trebuie să se întemeieze pe o ascultare care să fie irevocabilă și inviolabilă⁶⁶. Ori Mântuitorul Iisus Hristos se face model de ascultare față de Tatăl și absoarbe întru Sine orice neascultare omenească pe care o biruiește pe Cruce. Credințioșia lui Hristos constă în faptul că El acționează, atât ca Dumnezeu față de oameni, cât și ca om față de Dumnezeu, întemeind astfel Legământul stabil în mod irevocabil⁶⁷.

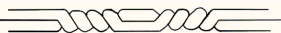
Această rodire indestructibilă a Legământului în inima omului o realizează Hristos în suferința sa, ca slujitor desăvârșit și ca model vrednic de urmat în toate timpurile și locurile. Misiunea și activitatea lui Hristos devin model de „existență-pentru” – o existență nu pentru sine, ci pentru ceilalți.

⁶⁴ v. „Legământ”, în Jakob J. Petuchowski / Clemens Thoma, *Lexiconul Herder al întâlnirii iudeo-creștine*, Humanitas, București, 2000, p. 147.

⁶⁵ v. Joseph Ratzinger – Benedict al XVI-lea, *Isus din Nazaret*, p. a II-a, Galaxia Gutenberg, 2014, p. 128.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 132.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 133.

În momentul când înțelegem acestea, atunci vom ști ce înseamnă a-L urma. Aceasta este misiunea preotului și a parohiei: a-L urma pe Hristos.

Concluzii

Legământul (berit, diatheki, testamentum, foedus) este o noțiune esențială pentru caracterizarea religioasă a iudaismului și a creștinismului. E vorba de o înțelegere partenerială obligatorie între Dumnezeu și oameni. El se bazează pe strădania de a purta un dialog permanent cu Cel veșnic, singurul care poate șterge orice contradicție umană sau religioasă între oamenii acestei lumi.

Cel dintâi apologist al imperativului Legii a fost Moise, cel care i-a și subliniat și idealul și măreția universală: „în aceasta sta înțelepciunea voastră și cuminența voastră înaintea ochilor popoarelor” (Deut. 4,4).

Credem că fiecare credincios al lumii de azi poate subscrie elogiului pe care Moise îl făcea propriei sale Legi. Avem în Legământ un întreg mănunchi de imperative ale demnității umane. Descoperim în el experiența trecerii de la degradare la demnitate. Legea instituie alternanța dintre perioadele de lucru și cele de odihnă pentru toți oamenii. Însă cutezanța Legii își atinge punctul culminant în exigența sfințeniei, exigență reluată și întărită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Faptul că Dumnezeu îi iubește pe oameni, că le este părinte protector au presimțit și alte genii ale Antichității, dar că oamenii să fie îndemnați să-L iubească pe Dumnezeu, care și-a trimis propriul Fiu să moară pentru ei, aceasta a bulversat întreaga lume de la începutul noii ere creștine și rămâne model suprem până astăzi. Mântuitorul Iisus Hristos oferă un proiect pe care vrea să-l realizeze cu participarea oamenilor. Iată o misiune mereu actuală, în spații și contexte diferite.

Noi creștinii avem ceva în plus: harul Duhului Sfânt care ne permite să intrăm într-un dinamism misionar.

Legământul vechi testamentar, desăvârșit în Noul Testament, reprezintă o parabolă a întregii istorii a mântuirii și chiar a dinamicii fundamentale a credinței creștine. Trecerea de la omul cel vechi, „stricat de poftele înșelăciunii”, la viața nouă în Hristos este lucrarea răscumpărătoare care are loc prin intermediul credinței. Iar credința se aprinde, se dezvoltă, se întărește prin misiunea Bisericii. A crede înseamnă a ieși din comoditatea și rigiditatea propriului eu și a ne concentra viața noastră în Iisus Hristos.

Experiența Legământului este paradigma vieții și misiunii creștine, care ne îndeamnă la o reînnoită convertire și transformare ce ne proiectează spre bucuria comuniunii cu Dumnezeu și cu semenii.

Această dinamică a legământului nu se referă numai la cei chemați, ci la acțiunea misionară și evanghelizatoare a întregii Biserici. O Biserică dispusă să evanghelizeze, să iasă în întâmpinarea omului, să vestească reînnoirea și să răspândească, prin lucrări sfințitoare, harul eliberator al Dumnezeului treimic.

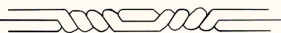
References:

Dicționare:

1. *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Academia Română, 2012.
2. *Dicționar Enciclopedic de Iudaism*, Editura Hasefer, București, 2000.
3. *Dictionnaire de la Bible*, Paris, 1912, vol. I.

Cărți:

1. Eisenberg, Josy, *O istorie a evreilor*, Editura Humanitas, București, 1993.
2. Grelot, P., *Problèmes de morale fondamentale. Un éclairage biblique*, Ed du Cerf, Paris, 1982.
3. Hârlăoanu, Alfred, *O istorie a mozaismului și a Israelului*

- antic*, București, 2001.
4. Heschel, Abraham, Joshua, *Omul nu e singur*, Editura Hasefer, București, 2001.
 5. Idem, *Dumnezeu în căutarea omului*, Editura Hasefer, București, 2001.
 6. Küng, Hans, *Iudaismul*, Editura Hasefer, București, 2005.
 7. Moreschini, Claudio; Norelli, Enrico, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine*, II/1, Editura Polirom, Iași, 2004.
 8. Nodet, E., *La crise maccabéenne. Historiographie juive et tradition bibliques*, Paris, 2005.
 9. Petuchowski, Jakob J., Thoma, Clemens, *Lexiconul Herder al întâlnirii iudeo-creștine*, Editura Humanitas, București, 2000.
 10. Ratzinger, Joseph – Benedict al XVI-lea, *Isus din Nazaret*, Galaxia Gutenberg, 2014.
 11. Stăniloae, Dumitru, *Filocalia*, vol. VI, București, 1977.
 12. Wenham, Gordon J., *Leviticul*, Editura Logos, Cluj-Napoca, 2004.

Articole:

1. Artus, Olivier, *Les Lois du Pentateuque*, în Th. Römer, J.D. Macchi et C. Nihan (éd.), *Introduction à l'Ancien Testament*, Labor et Fides, Genève, 2009.
2. Cazelles, H., *Le décalogue*, în *Autour de l'Exode. Etudes*, coll. Sources bibliques, Gabalda, Paris, 1987.
3. Georgescu, I.V., *Legământul meu este un legământ de viață și pace*, în B.O.R., nr. 5-6/1964.
4. Knauf, Axel Ernst, *1-2 Rois*, în Th. Römer, J.D. Macchi et C. Nihan (éd.), *Introduction à l'Ancien Testament*, Labor et Fides, Genève, 2009.
5. L'Hour, J., *Pour une enquête morale dans le Pentateuque et dans l'Histoire Deutéronomiste*, în *Morale et Ancien Testament*, éd. M. Gilbert, J.L'Hour, J. Scharbert, Louvain-

La-Neuve, 1976.

6. Lopez, Felix, Garcia, *Le Décalogue*, în Cahiers Evangile, nr. 81/1992.
7. Renaud, B., *La théophanie du Sinai. Exode 19-24. Exégèse et Théologie*, Cahiers de la Revue Biblique, 30, Gabalda, Paris, 1991.
8. Römer, Th. Et J.-D. Macchi, *Israël construit son histoire. L'historiographie deutéronomiste a la lumière des recherches récents* (Le Monde de la Bible 34), Genève, 1996.
9. Sentucq, D., *Le décalogue. Des sources d'un droit à l'origine du peuple de Dieu*, în L'Ancien Testament. Approches et lectures, Le Point Théologique 24, Beauchesne, 1977.
10. Stamatoiu, D., *Ideea de „legământ” în Vechiul Testament*, în „Mitropolia Olteniei”, XXXVIII (1986), nr. 6, nota 4.